

Ètica pública / ètiques privades, una distinció fal·laç

Qui diu que l'estat tinga cap dret a assumir cap ètica?, i qui diu que aquesta siga l'ètica pública?; encara més, pot imposar-nos-la?

Aquests últims temps fa molta fortuna una distinció que, encara que traspua fal·làcies de tota mena, resulta còmoda per la seva simplicitat innegable: la distinció entre "ètica pública" i "ètica privada", o més aviat entre "ètica pública" i "ètiques privades". Aquesta distinció constitueix, empenso, una de les visions deformades i deformants de la realitat, com es deia fa un temps, que defensen alguns grups dominants que s'entossudeixen a mantenir-la, per més que resulti insostenible. I com que sembla que la funció de la filosofia consisteix a exercir la crítica constructiva, serà bo d'anar posant al descobert els supòsits ocults d'aquesta distin-

Adela Cortina. Catedràtica de Filosofia Jurídica, Moral i Política de la Universitat de València, és directora Tècnica de la Fundació ET-NOR (Fundació per l'Ètica dels Negocis i les Organitzacions) i membre del Comitè Ètic de l'Hospital Clínic de la Universitat de València. De les seves publicacions, en destaquem: *Ètica sin moral* (Madrid, 1990); *La moral del camaleón. Ètica política para nuestro fin de siglo* (Madrid, 1991); *Ètica aplicada y democracia radical* (Madrid, 1993). *Ètica de la Sociedad Civil* (Madrid, 1994).

ció, no sols per afany de saber, sinó també per anar-la rectificant en un sentit més pròxim a la realitat social.

En principi, qui fa servir la parella "ètica pública-ètiques privades" la sol entendre així: en un estat pluralista de dret, en què conviuen grups amb propostes morals diferents, caldria distingir entre la moral que hi ha a la base de les institucions polítiques legitimant-les i que l'estat tindria el dret i el deure de respectar, de difondre i fins i tot d'imposar (!), i les morals proposades pels diversos grups socials.

La primera d'aquestes morals seria la que tots hem de respectar, perquè hem acceptat de viure en aquest estat, i, per tant, seria la que es pot manifestar i defensar en públic. Seria, fet i fet, la moral pública, que l'estat pot arribar a imposar als refractaris. Contràriament, les morals dels diversos grups no serien les que legitimen el marc estatal i, doncs, haurien de quedar en l'esfera privada. Serien morals privades, tolerables i respectables, mentre no atemptessin contra els valors de la pública.

A primera vista sembla convincent. Però un mínim de reflexió mostra clarament com és de deformat i deformant aquest enfocament. Vegem per què, començant per la mal anomenada "moral pública".

En principi, és veritat que un estat plural i democràtic de dret legítima les seves institucions sobre la base d'uns valors morals que, per tant, té l'obligació de protegir i d'encarnar. En el cas de les societats amb democràcia liberal, es tracta de valors com ara

la llibertat, la igualtat, la solidaritat, la tolerància activa i el diàleg. Aquests valors són comuns a propostes morals distintes que conviuen en la mateixa comunitat política, i per això podem dir que componen una ètica mínima, que componen els mínims ètics que una societat necessita compartir perquè la seva convivència sigui veritablement tal, i no pas mera coexistència. Precisament perquè aquests valors ja són defensats pels diversos grups socials, podem dir que ens trobem en una societat pluralista, amb capacitat de construir una gran part de la seva vida des de l'acord.

Òbviament, una ètica d'aquest tipus és pública, atès que el seu contingut –els valors esmentats– pot ser defensat en públic. Tanmateix, del fet que l'estat l'hagi de respectar i encarnar, perquè al capdavant legítima les institucions polítiques, no se'n segueix de cap manera que sigui una ètica de l'estat. És una ètica dels ciutadans, una ètica cívica, però no pas estatal. L'estat s'hi ha d'inspirar en les seves actuacions perquè és present en la consciència moral de la societat en qüestió, però no la pot considerar propietat seva, perquè el poder polític, no té pas més legitimitat per a actuar com a agent de moralització que un ciutadà o una institució cívica qualsevol.

Però, en segon lloc, l'estat no pot pretendre mai imposar l'ètica cívica, perquè l'ètica no s'imposa coercitivament, sigui cívica o no ho sigui. Una peculiaritat de l'ètica consisteix precisament en el fet que ha de sorgir “de dins” de les persones, de les organitzacions o dels pobles, mai “de fora”. “De fora” vénen les convencions socials, que ha d'acceptar de bon grat o per força qui no vulgui ser repudiat per la seva pròpia societat, però les convencions socials no s'identifiquen amb la moral cívica. “De fora” vénen les lleis jurídiques, àdhuc en una societat democràtica, perquè en aquestes societats els ciutadans voten, no elegeixen, i són els qui la majoria ha votat que promulguen les lleis, seguint els procediments oportuns. Però resulta demagògic de dir que els ciutadans volen aquestes lleis, que són “les seves pròpies lleis”, perquè ells s'han limitat a votar els qui formen el parlament.

Les normes morals, ben altrament, són les que porten a la plenitud una persona, una activitat o una organització; per això s'han d'imposar elles mateixes, de manera que la marca de l'ètica és l'autonomia, i l'ètica mai no pot ser imposada coactivament.

Pel que fa al segon membre de la distinció (les suposades “ètiques privades”), també és veritat que, en una societat moralment pluralista, hi conviuen ètiques diferents que proposen projectes de vida bona, en els quals

s'articulen valors, actituds, virtuts i normes de les que hom diu que porten a la felicitat. Es tracta d'ètiques de màxims.

Òbviament, cap estat pluralista no en pot assumir només una i eliminar o discriminar les altres, perquè això fóra totalitarisme, com tampoc no pot tractar d'eliminar-les subreptíciament totes per afavorir tan sols una ètica.

En tot cas, així com dèiem que l'ètica cívica no és estatal, convé de recordar que les diverses ètiques de màxims, precisament perquè són propostes de felicitat per a tothom, tenen vocació de publicitat. Cosa que significa que han de poder ser ofertes i manifestades en públic i, en conseqüència, que tota moral és pública i no hi ha morals privades. Confondre públic amb estatal asseca les energies revitalitzadores d'una societat civil, que no necessàriament ha de conquerir l'estat, però que, per dret propi, es troba en la cosa pública.

Cal, doncs, abandonar la distinció ideològica de què hem partit, que potser té a l'origen l'afany de les democràcies liberals de prendre per model el dret. En ètica, contràriament, hem de dir que totes les ètiques són públiques i que dins aquestes hi ha una distinció important entre una ètica cívica de mínims comuna, composta dels valors compartits pels ciutadans, valors en què l'estat s'ha d'inspirar, i una pluralitat d'ètiques de màxims, que l'estat ha de respectar, si no vol caure en totalitarisme. I si no vol que s'eixuguin les fonts que alimenten els mínims ètics. **Adela Cortina**